

8. *Svirko S.V.*, «Kontseptualizatsiiu upravlinskogo obliku v budgetnyh ustanovah» [Conceptualizing management accounting in budgetary institutions Ukraine] / S.V.Svirko // Scientificnotes. Scientific publication. — Kyiv: Kyiv National Economic University, 2012. — V. 14. Part 2. — P. 167—173. [inUkrainian].

УДК 657

О. Е. Кузьмінська, к.е.н., професор
кафедри обліку в кредитних
і бюджетних установах
та економічного аналізу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НАПРЯМИ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВ

O. E. Kuzminska, Ph.D. in Economics,
professor of Department of accounting in
the credit and fiscal institutions
and economic analysis of the SHEE
«KNEU named after Vadym Hetman»

DIRECTIONS OF ANALYSIS OF INVENTORIES OF ENTERPRISES

Надано критичну оцінку інформації фахових джерел щодо напрямів аналізу виробничих запасів підприємств, уточнено напрями аналізу виробничих запасів вітчизняних підприємств на сучасному етапі поглиблення економічних реформ, систематизовані основні види аналітичних робіт за уточненими напрямками аналізу виробничих запасів підприємств.

The critical evaluation of information of specialized sources on areas of directions of analysis of inventories of enterprises is provided, the directions of analysis of inventories of domestic enterprises at the present stage of deepening economic reforms are refined, the main types of analytical works based on specified areas of analysis of inventories of enterprises are systematized.

Ключові слова: напрями аналізу, виробничі запаси, підприємство, оцінка, забезпеченість, обсяг, структура, рух, ефективність.

Keywords: directions of analysis, inventory, enterprise, assessment, availability, amount, structure, movement, efficiency.

Інноваційний розвиток економіки України супроводжується динамічною модернізацією вітчизняної системи бухгалтерського обліку, що потребує переосмислення ролі та значення аналізу господарської діяльності підприємств, як важливої складової системи економічної інформації та специфічного виду управлінської діяльності. Сучасне конкурентне середовище обумовлює необхідність розроблення оптимальних управлінських рішень для суб'єктів господарювання, спрямованих на скорочення часу обігу виробничих запасів і мінімізації витрат на їх формування, зберігання та підтримку в стані, придатному до використання у процесі виробництва, що потребує оновлення теоретико-методичних положень аналізу виробничих запасів підприємств на основі сучасних інформаційних джерел, зокрема уточнення напрямів аналізу.

Проведений тематичний аналіз інформації з фахових джерел показав, що результати дослідження питань аналізу виробничих запасів розглядаються в числен-

них працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, питання напрямів аналізу матеріальних ресурсів розкриваються у роботах таких вітчизняних науковців, як С.В. Калабухова, Г.М. Мельничук, Є.В. Мних, А.М. Поплюйко, В.Я. Попович. Окреслені питання висвітлені у роботах науковців країн пострадянського простору, зокрема, таких як: І.А. Бланк, Л.А. Богдановська, Г.В. Савицька. Втім, слід зауважити, що більшість праць опубліковано за часів попередніх стадій реформування вітчизняної облікової системи і не враховують специфіки сучасного інформаційного забезпечення аналізу, змін і тенденцій розвитку обліку й аналізу в Україні на сучасному етапі поглиблення реформ у вітчизняній економіці. Питання напрямів аналізу виробничих запасів підприємств у сучасних умовах модернізації системи бухгалтерського обліку й фінансової звітності у фаховій літературі опрацьовані недостатньо, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Для удосконалення аналітичного забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на скорочення часу обігу виробничих запасів і мінімізацію витрат на їх формування, зберігання та використання у процесі виробництва, необхідно уточнити напрями аналітичної роботи, що обумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- критично оцінити інформацію фахових джерел щодо напрямів аналізу виробничих запасів підприємств;

- уточнити напрями аналізу виробничих запасів вітчизняних підприємств на сучасному етапі поглиблення економічних реформ;

- систематизувати основні види аналітичних робіт за уточненими напрямками аналізу виробничих запасів підприємств.

У результаті опрацювання фахових літературних джерел можна стверджувати, що єдиного бачення щодо напрямів аналізу виробничих запасів науковцями не вироблено. Зокрема, І.А. Бланк окреслює такі напрями аналізу виробничих запасів [1, с. 319]:

- розгляд суми запасів товарно-матеріальних цінностей — темпів їх динаміки, питомої ваги в обсязі оборотних активів;

- вивчення структури запасів у розрізі їх видів і основних груп;

- Вивчення ефективності використання різних видів і груп запасів і їх обсягу в цілому, яка характеризується показниками їх оборотності.

Слід зауважити, що наведений перелік не містить аналізу забезпеченості підприємства виробничими запасами.

Л.А. Богдановська наводить такий перелік завдань аналізу, якими автор позначає його напрями [2, с. 313]:

- оцінка потреби підприємства в матеріальних ресурсах;

- вивчення якості планів матеріально-технічного постачання та аналіз їх виконання;

- характеристика динаміки показників використання матеріальних ресурсів;

- визначення системи факторів впливу на відхилення фактичних показників використання матеріалів від планових або від аналогічних фактичних показників за попередній період; оцінка внутрішніх резервів економії матеріальних ресурсів.

Варто зазначити, що наведений перелік не передбачає проведення аналізу виробничих запасів за одним з основних його напрямів — аналіз ефективності їх використання.

С.В. Калабухова наводить такий перелік напрямів аналізу виробничих ресурсів [3, с. 405]:

- оцінка ефективності формування портфеля замовлень;

- визначення характеру складських запасів, оцінка руху та структури споживання виробничих запасів;

- всистематизація факторів впливу на відхилення фактичних показників від прогнозних;

- моделювання взаємозв'язку між обсягом випуску продукції та матеріаломісткістю й матеріаловіддачею;

- оцінка ефективності використання виробничих запасів;
- аналіз динаміки оптових цін на матеріальні ресурси, транспортно-заготівельних витрат і норм витрачання матеріальних цінностей;
- пошук резервів економії виробничих запасів;
- оцінка можливих варіантів мобілізації виявлених резервів підвищення ефективності використання виробничих запасів;
- розробка політики управління виробничими запасами і формування нового портфеля замовлень.

Слід зауважити, що розроблення політики управління виробничими запасами не є прерогативою їх аналізу.

Г.М. Мельничук виокремлює такі напрями аналізу [4, с. 146]:

- вивчення забезпеченості виробництва сировиною, матеріалами, паливом та енергією;
- об'єктивна оцінка ефективності їх використання;
- виявлення недоліків в організації матеріально-технічного забезпечення;
- пошук резервів покращення використання виробничих запасів.

Варто зазначити, що недоліки в організації матеріально-технічного забезпечення можна виявляти у процесі вивчення забезпеченості виробництва запасами.

Є.В. Мних групує напрями аналізу виробничих запасів у вісім блоків [5, с. 105]:

- аналіз матеріального потоку;
- аналіз ринку матеріальних ресурсів;
- аналіз нормативів регулювання ринку матеріальних ресурсів;
- аналіз індикативного плану;
- Загальний аналіз обсягу і структури матеріальних ресурсів підприємства;
- аналіз матеріаломісткості продукції;
- аналіз матеріальних затрат на виробництво;
- аналіз виробничо-фінансових результатів, які досягаються за рахунок раціонального використання матеріалів.

Наведений перелік напрямів аналізу виробничих запасів характеризується надмірною деталізацією. Дискусійною вбачається доцільність виокремлення напрямів «Аналіз матеріального потоку» та «Аналіз індикативного плану».

П.Я. Попович розглядає такі напрями аналізу виробничих ресурсів [6, с. 135]:

- вивчення порядку розрахунку й обґрунтованості договорів постачання та умов поставок;
- визначення характеру виробничих матеріальних запасів і зміни їх структури;
- перевірка обґрунтованості норм виробничих запасів;
- виявлення можливості зменшення виробничих запасів;
- розроблення заходів щодо зниження наднормативних і зайвих запасів матеріалів.

Наведене формулювання напрямів аналізу відзначається дискусійним характером, зокрема, не зрозуміло, про який порядок розрахунку договорів постачання йдеться. Також спірним пунктом є визначення характеру виробничих запасів.

А.М. Поплюйко пропонує здійснення аналізу виробничих запасів за такими напрямками [7, с. 55]:

- Вивчення сукупності факторів, які є носіями резервів економії матеріальних ресурсів;
- аналіз змін витрат на матеріали за рахунок окремих факторів;
- аналіз показників загального використання виробничих запасів у цілому по підприємству, показників питомого використання різних видів матеріалів на виробництво окремих видів продукції підприємства, показників динаміки норм використання окремих видів виробничих запасів (за допомогою методу динамічних рядів).

У наведеному переліку наголос зроблений на напрямках аналізу ефективності використання виробничих запасів, натомість, проведення аналізу забезпеченості підприємства запасами не передбачається.

Г.В. Савицька рекомендує аналізувати виробничі запаси за такими напрямками [8, с. 252]:

- оцінка реальності планів матеріально — технічного постачання та ступеня їх виконання;

- оцінка рівня ефективності використання виробничих запасів;

- виявлення внутрішньогосподарських резервів економії виробничих запасів та розроблення конкретних рекомендацій щодо їх використання.

С. Дерев'яно пропонує проводити аналіз виробничих запасів за такими напрямками [9, с. 16]:

- вивчення порядку розрахунку й обґрунтованості договорів про поставку матеріальних ресурсів, умов поставок;

- визначення характеру виробничих матеріальних запасів і зміну їх структури;

- перевірка обґрунтованості норм виробничих запасів;

- виявлення можливості зменшення виробничих запасів і потреби в матеріальних ресурсах;

- розроблення заходів щодо зниження наднормативних і зайвих запасів матеріалів.

Слід відзначити повну солідарність автора з переліком напрямів аналізу, сформульованим П.Я. Поповичем із збереженням стилістики та дискусійних тверджень.

Л. Титенко визначає три напрями аналізу виробничих запасів: стратегічний, тактичний та оперативний. Стратегічний аналіз, як пише науковець, має бути спрямований на діагностику стану виробничих запасів, з точки зору досягнення підприємством конкурентних переваг в управлінні виробничими запасами, тобто позиціонування підприємства на площині конкурентних переваг завдяки ефективному використанню виробничих ресурсів. Тактичний аналіз виробничих запасів — на встановлення критеріїв ефективності виробничих запасів, які мають бути досягнуті в процесі управління виробничими запасами. Оперативний аналіз полягає у поточному відстеженні стану виробничих запасів підприємства [10, с. 299]. Наведений перелік не передбачає проведення аналізу забезпеченості підприємства виробничими запасами.

Т.А. Талах висвітлює такі напрями економічного аналізу виробничих запасів [11, с. 73]:

- оцінка реальності та обґрунтованості потреби в виробничих запасах;

- визначення забезпеченості підприємства виробничими запасами, а також її впливу на обсяг виробництва продукції, її собівартість та інші результативні показники;

- оцінка рівня ефективності використання виробничих запасів;

- виявлення та кількісне вимірювання факторів, що впливають на рівень ефективності використання виробничих запасів;

- виявлення та кількісне вимірювання резервів економії виробничих запасів та розробка заходів щодо їх реалізації.

Вбачається доцільним об'єднати перші два пункти наведеного переліку в один напрям «Визначення забезпеченості підприємства виробничими запасами».

Внаслідок критичної оцінки інформації з фахових літературних джерел уточнено напрями аналізу виробничих ресурсів підприємства. До них віднесено:

- вивчення забезпеченості підприємства виробничими запасами;

- загальний аналіз обсягу і структури виробничих запасів підприємства;

- оцінка ефективності використання виробничих запасів;

- аналіз матеріаломісткості продукції.

Варто зазначити, що пошук резервів покращення використання виробничих запасів — це завдання аналізу, яке має втілюватися за кожним його напрямом.

Уточнений перелік напрямів аналізу виробничих запасів підприємств наведено на рис. 1.

Висновки з даного дослідження. Отже, внаслідок проведеного дослідження систематизовано основні види аналітичних робіт щодо виробничих запасів підпри-

ємств за уточненими напрямками аналізу. Вивчення забезпеченості підприємства запасами передбачає оцінку загальної потреби підприємства у виробничих запасах, аналіз обґрунтованості обсягів замовлення виробничих запасів, оцінку повноти та своєчасності надходження виробничих запасів від постачальників, та аналіз забезпеченості підприємства конкретними виробничими запасами в днях.

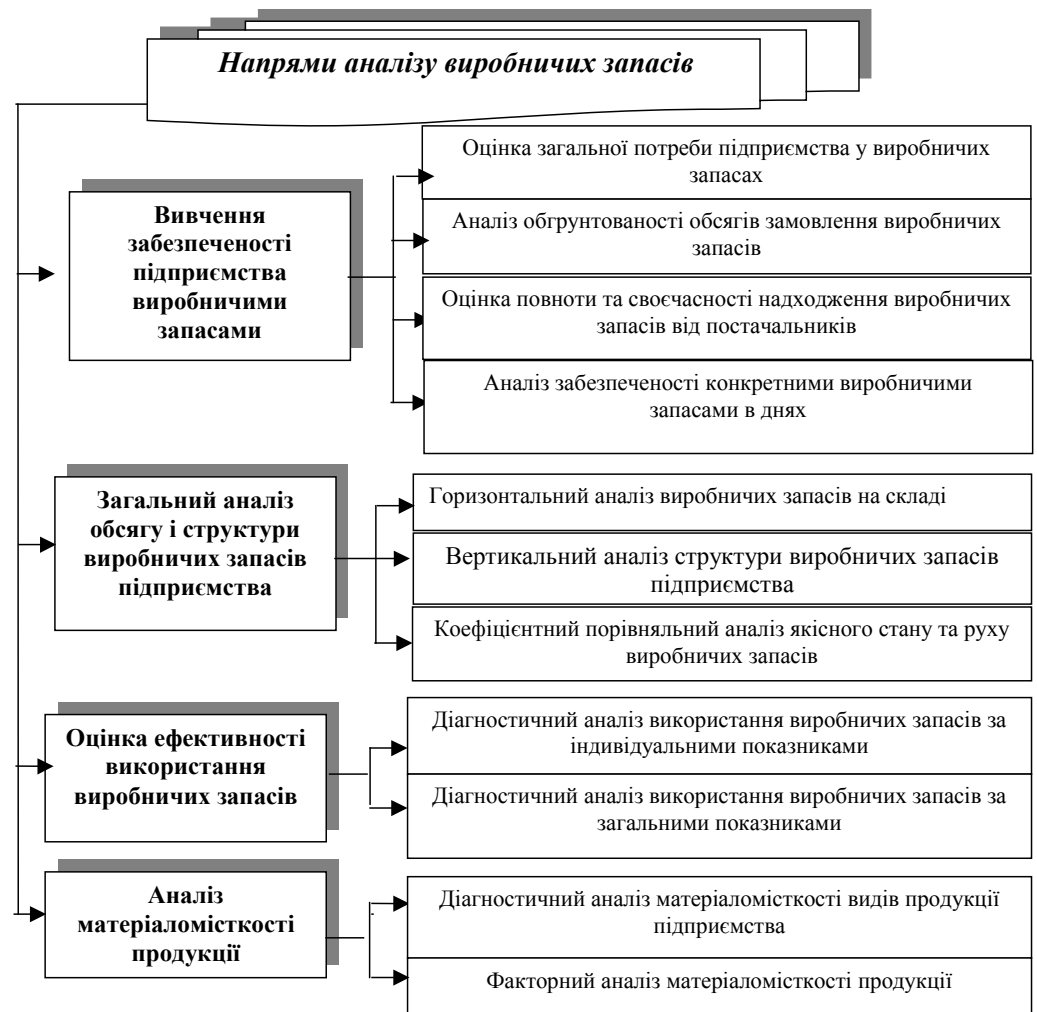

Рис. 1. Напрями аналізу виробничих запасів підприємств

Формулювання напрямів аналізу слугує основою вироблення науково-обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення методики й організації аналізу виробничих запасів, спрямованих на оптимізацію політики управління запасами підприємства. Для покращення управління виробничими запасами доречно проводити загальний аналіз обсягу і структури виробничих запасів підприємства, який передбачає проведення горизонтального аналізу виробничих запасів на складі, тобто аналізу динаміки виробничих запасів за певні періоди часу, визначення абсолютних і відносних показників змін за номенклатурними позиціями та визначення тенденцій змін у часі (тренду). Крім горизонтального аналізу доцільно проводити вертикальний аналіз структури виробничих запасів підприємства та коефіцієнтний порівняльний аналіз якісного стану та руху виробничих запасів. Оцінка ефективності використання виробничих запасів передбачає проведення діагностичного аналізу екстенсивного та інтенсивного використання виробничих запасів. У процесі аналізу матеріаломісткості продукції здійснюється діагностичний і факторний аналіз зазначеного показника. Уточнені напрями аналізу дозволяють структурувати подальше дослідження методики аналізу виробничих запасів підприємств.

Література

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : [учебный курс] / И. А. Бланк. — [2-е изд.]. — К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. — 656 с.
2. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности: Учебник / Л.А. Богдановская, Г.Г.Виногоров, О.Ф.Мигун и др.; под общ. ред. В.И.Стражева. — Мн.: Выш. шк., 1996. — 363 с.
3. Економічний аналіз: Навч. посібник / [М.А.Болух, В.З.Бурчевський, М.І.Горбаток та ін]; за заг. ред. академіка НАНУ, професора М.Г. Чумаченка. — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с.
4. Мельничук Г.М. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности: Учебник / Г.М.Мельничук. — К.: Вища шк., 1990. — 318 с.
5. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Підручник / Є.В. Мних.— К.: Київ. нац. торг. ун-т, 2008. — 514 с.
6. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник / П.Я. Попович. — К.: Знання, 2008. — 630 с.
7. Поплюйко А.М. Оцінка виробничих запасів при їх використанні/ А.М.Поплюйко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. — Черкаси: ЧДТУ, 2002. — № 1. — С.55—63.
8. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. — Мн.: ИП «Экоперспектива», 1997. — 498 с.
9. Дерев'янюк С. Проблема оцінки матеріальних цінностей в сучасних умовах / С. Дерев'янюк // Агрокомпас, 2008. — №11. — С. 15—18.
10. Титенко Л. Загальнотеоретичні підходи до методики аналізу виробничих запасів на підприємствах фармацевтичної промисловості / Л. Титенко // Економічний аналіз. — 2011. — Вип.9. — Частина 3. — С. 297—300.
11. Талах Т.А. Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств хлібопекарської промисловості / Т.А. Талах // Науковий журнал «Логістика: теорія та практика» Луцького національного технічного університету. — Луцьк, 2012. — № 2(3). — С. 71—80.

Reference

1. Blank I.A. Financial Management [course] / I.A. Blank. — [2nd ed.]. — K.: Elga, Nicka Center, 2004. — 656 p. [in Russian]
2. Analysis of economic activity in the industry: Textbook / L.A.Bogdanovskaya, G.G.Vinogorov, O.F.Migun etc.; under the general editing by V.I.Strazhev. — Mn.: Higher School, 1996. — 363 p. [in Russian].
3. Economic Analysis: Training manual / [M.A.Bolyuh, V.Z.Burchevskiy, M.I.Horbatok and others]; under the general editorship of Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Professor M.G.Chumachenko. — K.: Kyiv National Economic University, 2001. — 540 p. [in Ukrainian].
4. Melnychuk G.M. Analysis of economic activity in the industry: Textbook / G.M.Melnichuk. — K. Higher School, 1990. — 318 p. [in Russian]
5. Mnih Ye.V. Economic analysis of activities of the company: Textbook / Ye.V. Mnih. — K.: Kyiv National Trade University, 2008. — 514 p. [in Ukrainian].
6. Popovich P.Ya. Economic Analysis of Business of Entities: Tutorial / P.Ya. Popovich. — K.: Knowledge, 2008. — 630 p. [in Ukrainian].
7. Poplyuyko A.M. Evaluation of inventory when used / A.M. Poplyuyko // collection of scientific works of Cherkasy State Technological University. — Cherkasy: ChSTU, 2002. — 1. — P.55—63 [in Ukrainian].
8. Savitskaya G.V. Analysis of the economic activities of an enterprise / G.V. Savitskaya. — Mn.: E.E. «Ekoperspektiva», 1997. — 498 p. [in Russian].
9. Derev'yanko S. The problem of estimation of wealth in modern conditions / S. Derev'yanko // Agrokompass, 2008. — № 11. — P. 15—18 [in Ukrainian].

10. Titenko L. General theoretical approaches to the analysis techniques of inventory at pharmaceutical plants / L. Titenko // Economic Analysis. — 2011., Issue 9. — Part 3. — P. 297—300 [in Ukrainian].

11. Talakh T.A. Evaluating of the effectiveness of Consumers baking industry / T.A. Talah // Scientific Journal «Logistics: Theory and Practice» Lutsk National Technical University. — Lutsk, 2012. — № 2 (3). — P. 71—80 [in Ukrainian].

УДК 330.131.5

В.Я. Нусінов, д.е.н., професор, завідувач
кафедри обліку, аналізу, аудиту та

адміністрування підприємств ГМК ДВНЗ
«Криворізький національний університет»

К.Г. Рябикіна, молодший науковий співробітник
Науково-дослідної частини ДВНЗ

«Криворізький національний університет»

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ГІРНИЧОДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

V.J. Nusinov, Doctor of Economics,
Professor, Head of accounting, analysis,
audit and administration of MMC companies
Krivoi Rog National University

K.G. Ryabkina, Junior Research
Scientist and Research
Krivoi Rog National University

INTELLECTUAL CAPITAL MANAGEMENT EFFICIENCY MINING ENTERPRISES

Анотація: Визначено пріоритетність структурних складових інтелектуального капіталу з урахуванням специфіки гірничодобувних підприємств. Доведено доцільність оцінювання ефективності управління інтелектуальним капіталом на підставі результатів критеріїв. Представлено результати ретроспективного аналізу ефективності управління інтелектуальним капіталом гірничодобувних підприємств.

Abstract. A priority structural components of intellectual capital specific to mining companies. The expediency of evaluating the effectiveness of intellectual capital management based on the resulting criteria. The results of a retrospective analysis of intellectual capital management efficiency mining companies.

Ключові слова: гірничодобувні підприємства, інтелектуальний капітал, структурний капітал, людський капітал, клієнтський капітал, ключові компетенції персоналу.

Keywords: mining companies, intellectual capital, structural capital, human capital, customer capital, core competencies of staff.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що на сьогодні, крім усіх інших чинників виробництва, інтелектуальний і творчий потенціали співробітників, інформація та комунікації набувають домінуючого значення і стають найбільш важливим і затребуваним ресурсом, що дозволяє формувати стійкі конкурентні переваги. Зростання ролі інтелектуального капіталу як чинника інноваційного розвитку суб'єктів господарювання робить його одним із пріоритетних об'єктів управління.